

Samenvatting

Het is geweldig dat de Tuin der Herinnering er nu is. Het is een fysieke plek waar op alle fronten hard aan is gewerkt. Buurtbewoners, professionals en bestuurders hebben laten zien dat ze vanuit hun betrokkenheid bij de wijk en hun inzet om elkaar beter te begrijpen, mee hebben gedaan aan de totstandkoming van de buurttuin. Dat onderlinge begrip, het gevoel van saamhorigheid en het samen 'bouwen' aan zo'n bijzonder groenproject is een enorme winst voor de buurt en voor de verbetering van de sociale samenhang. Daarbij is de Tuin der Herinnering voor Wielwijk een waardevol voorbeeld voor de ontwikkeling van een stadswijk.

Buurtgroenreminiscentie: herinneringen ophalen aan het buitenleven

De Tuin der Herinnering is tot stand gekomen door bewoners op een vernieuwende en unieke manier te betrekken bij het ontwerpproces van openbaar groen in hun eigen wijk. Via 'buurtgroenreminiscentie' is voor het eerst gebruik gemaakt van jeugdherinneringen van buurtbewoners om tot een nieuw ontwerp van de openbare ruimte te komen.

Buurtparticipatie, reminiscentie en ontwerp in één. Uit de verhalen uit de kindertijd van deze deelnemers zijn universele waarden gefilterd. Deze waarden en de verhalen vormden de inspiratiebron voor de ontwerpers om tot de tekening van de Tuin der Herinnering te komen. Nu de tuin er daadwerkelijk is, is het overduidelijk: deze aanpak werkt!

Om de reminiscentie tot een succes te maken, is niet alleen inzet en betrokkenheid van de bewoners en professionals nodig, maar ook van de begeleiders. Het project staat of valt bij de personen die het dichtst bij de mensen staan.

In dit boek leggen we uit hoe buurtgroenreminiscentie in de praktijk werkt. Hoe ga je te werk via deze methodiek? Het boek is bedoeld om van te leren en om de methode op een slimme manier te kopiëren en zó toe te passen dat het voor andere buurten ook werkt. Zodat op vele andere plekken in Nederland zulke mooie initiatieven kunnen ontstaan.

Logo Tuin der Herinnering. Ontwerp: Tinkstar.

Halverwege

Met de aanleg van de Tuin der Herinnering in Wielwijk zijn we halverwege. Nu begint het eigenlijk pas echt. Dit is de plek waar buurtbewoners samenkomen. Althans, dat is waar het voor bedoeld is. Om die reden is de tuin gerealiseerd. Een ontmoetingsplek waar kinderen samenspelen. Waar ouderen rustig op een bankje zitten om een praatje met elkaar te maken en waar bij mooi weer families en groepen vrienden samen picknicken aan lange houten tafels. Zullen de buurtbewoners dit initiatief ook zo omarmen?

Bestemming Nieuw Nederland

Hoe ontstond het idee voor buurtgroenreminiscentie? Daar ging een lange weg aan vooraf. InnovatieNetwerk wilde met een andere bril op kijken naar de problemen die in veel achterstandswijken de kop opsteken: onbegrip jegens elkaar, het steeds sterker wordende ‘wij-zij’ gevoel en de moeilijke onderlinge verhouding tussen verschillende bevolkingsgroepen. Het netwerk was benieuwd of het openbaar groen nieuwe mogelijkheden kon bieden om de betrokkenheid van mensen in een buurt te vergroten, ervoor te zorgen dat het onderlinge vertrouwen toe zou nemen. Uit de verkenning die InnovatieNetwerk startte onder de noemer ‘Bestemming Nieuw Nederland’ kwam een omgekeerde vraag naar voren: hoe kunnen we de diversiteit aan achtergronden van oude en nieuwe Nederlanders benutten voor een rijkere openbare ruimte? Een belangrijke les was dat openbaar groen alleen kan bijdragen aan integratie en saamhorigheid als datzelfde stukje natuur door de bewoners ervaren wordt als van henzelf. Maar hoe? Door nieuwe mensen te ontmoeten, verbanden te leggen tussen verschillende methodes en projecten, met partijen te spreken die op een andere manier tegen de wereld om ons heen aan kijken en door de juiste plek te vinden om een pilot te starten, fungeerde InnovatieNetwerk als schakel en slaagde er zo in om de bodem voor de Tuin der Herinnering (aan) te leggen.

In probleemwijken wordt al langer gewerkt met groepen mensen die elkaar hun jeugdherinneringen vertellen. Reminiscentie wordt gebruikt

om de sociale cohesie tussen deze buurtbewoners te verbeteren. Maar nog niet eerder was reminiscentie als bouwsteen gebruikt voor een ontwerp-proces. In Dordrecht vonden vier partijen elkaar om dit in gang te zetten: de gemeente Dordrecht, woningcorporatie Woonbron, Buitenruimte voor Contact en InnovatieNetwerk. In januari 2009 startten deze partijen met de pilot Tuin der Herinnering.

Aanpak

Op welke manier ga je te werk? Dat was nog een heel gepuzzel. Het groenbedrijf Buitenruimte voor Contact probeert op een vernieuwende wijze ontwerpen voor buurttuinen te maken op basis van participatie door omwonenden. Het bedrijf zag meerwaarde in de reminiscentiemethode. Met hun aanpak past Buitenruimte voor Contact een complex proces toe dat uit verschillende schakels en lagen bestaat. De buurtreminiscentiemethodiek is binnen dat proces toegepast in de ontwerp-fase. In die fase zijn buurtparticipatie en het oproepen van jeugdherinneringen in kleine, homogene groepen door buurtbewoners de belangrijkste ingrediënten geworden.

Omdat de Tuin der Herinnering een pilot was, is er gezocht naar een gedegen basis voor het proces. Uit verschillende contacten kwam het bureau Pluspunt uit Rotterdam naar voren. Dit expertisecentrum voor senioren en participatie heeft al jarenlang ervaring met de reminiscentiemethode. Dit bureau verzorgde de training voor de groepsleiders, die de bewoners hebben begeleid bij het oproepen van hun jeugdherinneringen. Daarnaast heeft Woonactief, een bemiddelings- en onderzoeksbureau in vraagstukken rondom huisvesting en ruimtelijke ordening, een belangrijke rol gespeeld.

Samen schoffelen

Naast het gebruik van de tuin is het beheer en onderhoud ervan net zo belangrijk en dat pakken de mensen uit Wielwijk samen aan. Dat is de opzet van dit project: iedereen uit de wijk voelt zich verantwoordelijk voor de tuin, omdat het hun eigen tuin is. De bewoners worden daarin wel ondersteund door professionals.

Wanneer de Tuin der Herinnering geslaagd is? Dat is wanneer de mensen uit Wielwijk de tuin gebruiken alsof het hun eigen tuin is. Een plek waar ze zich thuis voelen. Maar wat gebeurt er met het saamhorigheidsgevoel wanneer mensen uit de wijk verhuizen en nieuwe mensen in Wielwijk komen wonen? Voelen zij zich dan net zo betrokken bij de tuin? Dat weten we nu nog niet. Daarvoor wordt ons geduld op de proef gesteld.

Leermomenten

Deze pilot is ook om van te leren. Een aantal lessen is al getrokken. Zo is het belangrijk alle mensen die invloed hebben op het project van begin tot eind erbij te betrekken. Buitenruimte voor Contact heeft zich hiervoor ingespannen. Doordat mensen een andere baan kregen of op een andere manier niet meer betrokken waren bij de totstandkoming van de Tuin der Herinnering, was het lastig alle sleutelpersonen en beslissingsbevoegde mensen bij het proces te blijven betrekken. En dat is wel essentieel voor het slagen ervan. Daarnaast wijzigde de bestemming tijdens het proces.

Foto: Buitenruimte voor Contact.

Van een tijdelijk park werd het een kleinere permanente tuin. Daardoor veranderden regels en moest het ontwerp aangepast worden. Hierdoor liep het project vertraging op.

Om goed te begrijpen wat er gebeurt tijdens de reminiscentie, is het van belang ook de personen die op professionele wijze bij het project betrokken zijn, te laten ervaren hoe het is om in groepsverband jeugdherinneringen op te roepen. Hoe het voelt om je bloot te geven aan anderen door hen deelgenoot te maken van het kattenkwaad dat je uit hebt gehaald of de eerste zoen die je heimelijk aan je vriendinnetje gaf. Zo kunnen ook zij zich goed verplaatsen in de positie van de bewoners.

De toekomst

Met het concept HerInnerd Groen is een pilot afgesloten met een uniek idee – de Tuin der Herinnering is een feit. Een tuin, die als voorbeeld dient voor vele andere plekken in Nederland waar openbaar groen uitstekend ingezet kan worden voor het bevorderen van begrip tussen mensen van een andere herkomst en van verschillende leeftijden. En als voorbeeld voor buurtparticipatie met een geheel eigen invalshoek.

Over een jaar of twee maken we opnieuw de balans op. Hoe ziet de tuin er dan uit? Zijn de bewoners dan nog steeds zo verbonden aan de Tuin der Herinnering? De tijd zal het ons leren.